

Кучерявий А. О. Механізми управління самостійною навчальною діяльністю майбутніх юристів на рівні кафедри / А. О. Кучерявий // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : збірник наукових праць. – Київ-Вінниця, 2014. – Вип. 37. – С. 432-436. (фахове видання)

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ САМОСТІЙНОЮ НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ НА РІВНІ КАФЕДРИ

Постановка наукової проблеми та її значення. Вищі навчальні заклади України все більше уваги приділяють застосуванню самостійної форми роботи студентів при організації навчального процесу. Цьому є кілька причин: тенденції розвитку вищої освіти в Європі, постійне збільшення обсягу наукової інформації, який неможливо опрацювати лише на аудиторних заняттях, та ін. Водночас сучасна педагогічна наука ще недостатньо опрацювала весь комплекс питань функціонування самостійної навчальної діяльності студентів, зокрема, засади ефективного управління нею з боку адміністративних та педагогічних працівників. Саме проблема відсутності напрацьованих механізмів управління самостійною роботою студентів в умовах їх затребуваності при підготовці юристів покладена в основу цього дослідження. Розв'язання цієї проблеми дозволить забезпечити більшу ефективність навчальному процесу, зокрема завдяки оптимізації управління самостійною навчальною діяльністю студентів на рівні кафедри.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. В основу дослідження покладено роботи, що підтверджують пріоритетність вивчення саме аспекту управління самостійною роботою студентів [1; 2]. Важливим є констатування приналежності до структури механізму управління методів, засобів, інструментів впливу тощо [3] та наявності такої функції механізму, як встановлення порядку будь-якого виду діяльності [4, с. 66-67]. З огляду на

те, що в нашому випадку механізми управління належать системі підготовки юристів та мають педагогічну природу, значущим для нас є визначення сутності педагогічних механізмів як закономірних перетворень при переході від педагогічної причини (дії, впливу) до педагогічного наслідку, від юридичної причини до педагогічного наслідку та від педагогічної причини до юридичного наслідку [6, с. 214]. Особливо затребуваною нами інформацією є опис традиційних способів та форм взаємодії кафедри з факультетом та студентами [5, с. 449-453].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується зазначена стаття. В статті розглядається поняття механізму управління самостійною навчальною діяльністю студентів з боку кафедри, визначаються причини появи цих механізмів та їх зміст.

Мета і завдання статті. Метою дослідження є визначення сукупності механізмів управління самостійною роботою майбутніх юристів на рівні кафедри, а безпосередніми завданнями – визначення причин появи механізмів та їх сутності.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Беручи до уваги той факт, що природа педагогічного механізму полягає в закономірних перетвореннях від причини до наслідку, а функція механізму управління – у встановленні порядку будь-якої діяльності, визначимо сутність поняття механізму управління самостійною навчальною діяльністю майбутніх юристів у діяльності кафедри. Причинами управлінської активності можуть виступати вимоги до діяльності кафедри з боку керівництва факультету та закладу, потреби кафедри в самоорганізації системної конструктивної, викладацької та методичної діяльності та потреби студентів у створенні навчально-методичних умов самостійної роботи. Кінцевим результатом застосування кафедрою механізмів управління є впорядкована, свідома та самоорганізована самостійна навчальна діяльність майбутніх юристів. При цьому слід зазначити, що окремі механізми управління передбачають реалізацію

проміжних цілей. Це стає очевидним при розгляді розмежування функцій всередині кафедри: діяльність керівника кафедри орієнтована на безпосереднє управління викладачами, а вже вони особисто здійснюють управління самостійною роботою студентів. Відповідно запровадження механізму управлінської дії завідувача кафедри переслідує проміжний результат по відношенню до результату управлінської діяльності кафедри в цілому. Таким чином, механізмами управління самостійною навчальною діяльністю майбутніх юристів у діяльності кафедри вважатимемо сукупність заходів, спрямованих на виконання керівних вимог до управління нею, задоволення самоорганізаційних потреб кафедри та потреб студентів у виконанні самостійної роботи, загальною метою яких є забезпечення функціонування самостійної навчальної діяльності майбутніх фахівців на засадах упорядкованості, свідомості та самоорганізації.

Розглянемо механізми управління в діяльності кафедри, обумовлені причинами першої групи – вимогами з боку керівництва факультету та закладу. Головна вимога стосується визначення та подальшої реалізації цілей викладання окремих навчальних дисциплін – сукупності знань і умінь, які повинні бути визначеними в стандарті підготовки юриста. Відповідним механізмом стає укладання навчальних програм та робочих програм навчальних дисциплін, які є, у тому числі, нормативним забезпеченням подальшого управління самостійною роботою студентів з боку викладачів.

Інша причина цієї групи полягає у визначенні деканатом вимог до організації самостійної навчальної діяльності студентів протягом семестру. Вбачаємо, що сутність цих вимог має полягати в таких аспектах:

- забезпечення якісного засвоєння студентами навчального матеріалу, в основу якого покладено вимоги навчальної програми, через застосування сукупності аудиторних занять та модулів самостійної роботи;
- врахування особливостей розпорядку дня студентів;

– використання всіх наявних можливостей матеріальної бази закладу освіти, централізовано впроваджених у навчальних процес інформаційних технологій, накопичених фондів загальної та електронної бібліотек тощо.

Зазначені причини породжують низку потреб самоорганізації кафедри та реалізації нею певних управлінських модулів, що й обумовлює формування відповідних механізмів управління. Потреба в забезпеченні набуття студентами певних знань і умінь з кожної теми за допомогою використання сукупності аудиторних та позааудиторних видів роботи вимагає від кафедри впровадження кількох механізмів. Першим з них є механізм проектування модулів самостійної навчальної діяльності. Складовими цього механізму є визначення місця використання модулю самостійної роботи в процесі вивчення теми, його цілепокладання, добір навчальних завдань та визначення засобів комунікації викладача зі студентами. Другим механізмом є мотивування студентів до самостійної навчальної діяльності через проведення роботи, націленої на усвідомлення ними потреб в самостійній роботі взагалі та виконанні окремих завдань, зокрема. Третій механізм управління являє собою створення системи інформування студентів про завдання самостійної роботи та вимоги до їх виконання. Її складовими є сплановане спілкування зі студентами, використання друкованих та електронних джерел інформації. Четвертий механізм реалізує стимулювальну функцію управління та полягає в створенні системи заохочень майбутніх юристів, а також вимог до опанування ними змістом навчального курсу й виконання окремих завдань самостійної роботи. П'ятий механізм передбачає впровадження заходів контролю за перебігом самостійної навчальної діяльності студентів та оцінку результатів виконання ними окремих завдань.

Задля дійсного застосування викладачами зазначених механізмів керівником кафедри впроваджуються такі власні управлінські механізми, як визначення загальних та персональних завдань перед працівниками,

затвердження їхніх функціональних обов'язків, а також механізми перевірки стану управління педагогами самостійною роботою студентів.

Вимога з боку керівництва факультету чи закладу щодо врахування кафедрними особливостей організації навчального дня студентів є дуже актуальною саме для юридичних навчальних закладів. Якщо заклад належить Міністерству внутрішніх справ України, то майбутні юристи в ранзі дійсних працівників міліції виконують не лише навчальні, а й службові обов'язки курсантів. Відповідно факультетом планується навчальний день курсанта з урахуванням конкретного часу на самостійну навчальну діяльність. Саме тоді курсанти готуються до навчальних занять та можуть відвідати консультації викладачів, що і має враховуватися кафедрами. Крім того, в багатьох навчальних закладах навчання відбувається в дві зміни. Відповідно в студентів різних навчальних курсів відрізняється час виконання самостійної роботи. Зазначені факти вимагають від кафедр впровадження такого механізму управління як утворення графіку консультацій для різних категорій майбутніх юристів з урахуванням їх реальної зайнятості.

Визначена вищими посадовцями необхідність використання всіх можливостей матеріально-технічної та інфраструктурної бази закладу позначиться на механізмах управління, що застосовуються кафедрою. Зокрема, можна констатувати, що вищезгаданий механізм проектування модулів самостійної роботи передбачатиме добір завдань з максимальним урахуванням наповненості бібліотечного фонду, наявності навчальних Internet-сайтів, технічного обладнання та методичного забезпечення навчальних аудиторій, в яких відбувається самостійна робота, можливості доступу студентів до лабораторій поза аудиторних занять тощо. Можуть бути розширеними й функціональні можливості механізмів надання консультацій та перевірки навчальних завдань за умови використанні мережі Internet.

Деякі потреби самоорганізації кафедри виникають природнім чином усередині педагогічного колективу. Перша з них обумовлена необхідністю впорядкування заходів з управління самостійною роботою студентів

протягом навчального року. Таким механізмом буде відповідне планування роботи кафедри з визначенням термінів реалізації окремих заходів. Складниками планування мають бути: 1) розробка навчальних та робочих програм навчальних дисциплін; 2) проектування модулів самостійної роботи; 3) підготовка технічних та методичних засобів управління самостійною навчальною діяльністю майбутніх юристів; 4) безпосереднє управління самостійною роботою студентів протягом навчального року; 5) узагальнення результатів управління та визначення завдань на новий навчальний рік.

Друга потреба самоорганізації кафедри полягає в забезпеченні збалансованої завантаженості викладачів з огляду на необхідність одночасного управління самостійною роботою студентів та виконання інших обов'язків науково-педагогічного працівника. Ще більш актуальним постає це питання для певної категорії викладачів вищих навчальних закладів МВС України, які є офіцерами міліції з відповідним добором додаткових функцій. Механізмами, що задовольняють цю потребу, є, по-перше, встановлення пріоритетів у напрямках діяльності викладача, серед яких педагогічних напрямків і, зокрема, виконання функцій управлінця самостійною роботою студента мають посідати провідну позицію. По-друге, це ретельне планування роботи викладача на рік, яке передбачає його постійну зайнятість проблемами управління самостійної роботи студентів. По-третє, встановлення календарних графіків роботи викладачів на тиждень, місяць, семестр, які забезпечать у роботі педагога необхідний порядок.

Третя самоорганізаційна потреба кафедри проявляється в необхідності забезпечення відповідності управлінських заходів реальному стану самостійної навчальної діяльності майбутніх юристів, готовності студентів виконувати завдання певної складності тощо. Тобто маємо констатувати потребу саморегулювання управління самостійною навчальною діяльністю майбутніх фахівців. Механізмами, які зорієнтовані на задоволення цієї потреби, є проведення моніторингів проблем студентів, що виникають при здійсненні самостійної навчальної діяльності, якісної сформованості в них

умінь самостійної роботи, а також діагностування процесу виконання завдань, особливо, якщо ті передбачають тривале виконання та є складними.

Четвертою є потреба кафедри в стимулюванні викладачів, яка обумовлює появу механізмів обліку їхнього додаткового навчального навантаження, запровадження елементів змагальності між ними та ін.

П'ятою потребою самоорганізації кафедри як суб'єкта управління самостійною навчальною діяльністю є визначення ефективності власної роботи. Відповідними механізмами є контроль знань і умінь студентів на різних етапах вивчення курсу, оцінка виконання річного плану заходів та ін.

Визначимо потреби студентів у здійсненні самостійної навчальної діяльності, на задоволення яких мають бути зорієнтовані певні механізми управління з боку кафедр. До таких потреб належать наявність коментувань шляхів виконання завдань самостійної роботи, теоретичного висвітлення матеріалу теми, доступність зразків, опис технологій та алгоритмів виконання завдань тощо. Ці та деякі інші потреби студентів, які виникають під час самоорганізації навчальної діяльності, обумовлюють утворення на кафедрі механізмів підготовки та видання навчально-методичних матеріалів. У окремих випадках актуальною буває потреба їх доступності для студентів. Така потреба має бути задоволена через реалізацію механізму одночасної підготовки різних видів навчально-методичних матеріалів: друкованих, електронних, які містяться в електронних бібліотеках як копії друкованих, та оригінальних електронних, підготовка яких пов'язана з використанням спеціального програмного забезпечення, наприклад, створення електронних посібників. Різноманітність видів навчально-методичного забезпечення дозволяє наблизити їх до користувача та надати йому можливість вибору за критеріями зручності та доступності. Інші потреби студентів стосуються консультативної допомоги викладачів, яка є черговим механізмом управління. Консультування можливе в різний спосіб: індивідуально, на зборах навчальних груп, дистанційно з використанням Internet-технологій, у ході навчальних занять тощо. Остання у нашому розгляді група потреб

студентів обумовлена необхідністю чіткого розуміння критеріїв оцінювання результатів їх роботи. Відповідні механізми управління полягають саме у створенні такої системи критеріїв для кожної навчальної дисципліни та подальшому ознайомленні студентів з її положеннями.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, нами надано визначення механізму управління самостійною навчальною діяльністю майбутніх юристів на рівні кафедри та вивчено зміст трьох груп механізмів. Ці групи сформовано з огляду на причини виникнення цих механізмів: наявність вимог керівників факультету та закладу до управління самостійною роботою студентів, самоорганізаційних потреб кафедри та потреб студентів. При цьому загальною метою реалізації усієї сукупності механізмів є забезпечення функціонування самостійної навчальної діяльності майбутніх юристів на засадах упорядкованості, свідомості та самоорганізації. Результати дослідження є необхідними для встановлення добору відповідних модулів управління з боку кафедри при виконанні нею мотиваційної, конструктивної, організаційної, стимулювальної та контрольної функцій.

Література:

1. Афанасьєв М.В., Плоха О.Б. Формування системи управління самостійною роботою студентів / М.В. Афанасьєв, О.Б. Плоха // Економіка розвитку: науковий журнал. – Харків : Видавництво Харківського національного економічного університету, 2011. – №1 (57). – С. 89-92.

2. Беляева А.В. Управление самостоятельной работой студентов / А.В. Беляева // Высшее образование в России : научный журнал. – М.: Издательство Московского государственного университета печати, 2003. – №6. – С. 105-109.

3. Королева И.Б. Понятие и структура механизма управления продолжительностью жилищного инвестиционно-строительного цикла / И.Б. Королева // Проблемы и перспективы экономики и управления:

материалы междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, апрель 2012 г.). – СПб.: Реноме, 2012. – С. 47-50.

4. Новиков Д.А. Управление проектами: организационные механизмы : Учеб. пособие / Д.А. Новиков. – М.: ПМСОФТ, 2007. – 140 с.

5. Резник С.Д. Управление кафедрой: Учебник / С.Д. Резник. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 635 с.

6. Юридическая педагогика : Учебник для студентов вузов / за ред. В.Я. Кикотя, А.М. Столяренко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 895 с.

В статті розглядається проблема відсутності напрацьованих механізмів управління самостійною роботою студентів в умовах їх затребуваності при підготовці юристів. Визначено причини формування механізмів управління на рівні кафедри: вимоги керівництва, потреби кафедри і студентів. Розглянуто сутність механізмів. Вивчені особливості застосування окремих механізмів.

Ключові слова: механізм, управління, самостійна навчальна діяльність, кафедра, майбутні юристи.

Кучерявый А.А. Механизмы управления самостоятельной учебной деятельностью будущих юристов на уровне кафедры

В статье рассматривается проблема отсутствия наработанных механизмов управления самостоятельной работой студентов в условиях их востребованности при подготовке юристов. Определены причины формирования механизмов управления на уровне кафедры: требования руководства, потребности кафедры и студентов. Рассмотрена сущность механизмов. Изучены особенности использования отдельных механизмов.

Ключевые слова: механизм, управление, самостоятельная учебная деятельность, кафедра, будущие юристы.

Kucheryaviy A. The Management Mechanisms of Future Lawyers' Self-learning Activity at the Level of Faculty Department

The paper looks at the problem of absence of the accumulated management mechanisms of students' self-learning work in terms of their relevance in the preparation of lawyers. The reasons of forming of management mechanisms at the level of faculty department are determined: requirements of guidance, necessities of department and students. The essence of mechanisms is reviewed. The features of the use of individual mechanisms are studied.

Key words: mechanism, management, self-learning activity, faculty department, future lawyers.